

be accompanied by emissions into the environment; establishment of sanitary protection zones around enterprises, which are a source of impact on the environment and people; accounting and monitoring of air quality and control over the state of the air, etc.

Bibliography:

1. EU environmental legislation: legal Perspectives on Regulatory Strategies / ed. by: Marjan Peeters, Pose Uylenburg. Cheltenham, UK : Published by Edward Elgar Pub, 2014. 269 p.

2. Sixth Environment Action Programme. EUR- Lex. Access to European Union Law. URL: http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/environment/128027_en.htm.

3. Про затвердження планів заходів з імплементації законодавства ЄС від 15 жовтня 2014 року, № 317 : Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів URL: http://www.leonorm.com/p/NL_DOC/UA/201401/Nak317.htm.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-72>

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ПЕРЕГЛЯДУ ПОСТАНОВ СУДІВ У СПРАВАХ ПРО АДМІНІСТРАТИВНІ ПРАВOPУШЕННЯ ЗА НОВОВІЯВЛЕНИМИ ОБСТАВИНАМИ: КОНЦЕПЦІЯ ЗМІН

Ердеvdій А.А.
магістр права

Актуальність проблеми. Чинна редакція Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) не врегульовує порядку перегляду постанов судів у справах про адміністративні правопорушення за нововиявленими обставинами. Ця прогалина утворює диспаритет, оскільки якщо постанову у справі про адміністративне правопорушення виніс не суд, а інший орган, то цю постанову можна оскаржити в порядку КАС України, а рішення суду, ухвалене в порядку КАС України, – можна буде переглянути за нововиявленими обставинами. В той же час, якщо постанову у справі про адміністративне правопорушення виніс суд, то ні для постанови суду першої інстанції, ні для постанови суду апеляційної інстанції в такій справі КУпАП не передбачає можливості перегляду за

нововиявленими обставинами. Тож постає проблема необхідності запровадження механізму виправлення судової помилки, якщо після розгляду справи про адміністративні правопорушення відкрилися раніше невідомі факти, які свідчать про таку помилку. Тому пошук такого механізму є актуальною правовою проблемою.

Метою дослідження є запропонувати концепцію змін адміністративно-деліктного законодавства в частині перегляду постанов за нововиявленими обставинами.

Питання перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами у справах про адміністративні правопорушення до теперішнього часу залишається мало дослідженим науковцями. Час від часу це питання стає предметом дискусії серед практикуючих юристів: до прикладу можна навести звернення Комітету Асоціації правників України з конституційного права, адміністративного права та прав людини, в якому йдеться про те, що в КУпАП відсутні положення щодо перегляду судового рішення за нововиявленими чи виключними обставинами [1].

Було проаналізовано низку окремих справ, постанови в яких були успішно переглянуті за нововиявленими обставинами та скасовані. Одним із таких прикладів є постанова Немирівського районного суду Вінницької області від 07 жовтня 2022 року у справі № 930/1699/22, предметом перегляду в якій була постанова про притягнення до адміністративної відповідальності військовослужбовця за розпивання алкогольних напоїв (ч. 3 ст. 172-20 КУпАП). Після винесення цієї постанови суд, на підставі заяви особи і показань свідка, виявив, що в день «правопорушення» особа перебувала у звільненні і до несення служби задіяна не була. Це стало підставою для скасування постанови із закриттям провадження у справі у зв'язку з відсутністю складу правопорушення [2]. Іншим прикладом є постанова Сквирського районного суду Київської області від 31 січня 2022 року у справі № 376/2004/21, за якою, після притягнення особи до адміністративної відповідальності за ч. 1 ст. 130 КУпАП було виявлено і підтверджено висновком експертизи, що особа перебувала в стані неосудності, що і стало підставою для скасування прийнятої раніше постанови [3]. Отже, вже фактично існує судова практика перегляду постанов судів за нововиявленими обставинами навіть за відсутності такого інституту в КУпАП.

В той же час, встановлення законом процедури розгляду заяв і справ є необхідним для того, щоб упорядкувати процес, гарантувати рівність учасників процесу, зробити процес більш передбачуваним і зрозумілим, дотриматись принципу правової визначеності. Попри те, що з метою дотримання принципу справедливості слід визнати можливість перегляду постанов за нововиявленими обставинами, відсутність в

КУпАП будь-яких норм про такий перегляд може створити простір для довільного тлумачення поняття «нововиявлені обставини», строків і суб'єктів подання таких заяв, порядку їх розгляду, а також повноважень суду за результатами розгляду цих заяв. До того ж, неоднаковий характер судової практики з цього питання вимагає саме на законодавчому рівні врегулювати порядок такого перегляду, адже це є необхідним для дотримання принципів правової визначеності та рівності перед законом і судом.

Концепція змін адміністративно-деліктного законодавства в частині перегляду постанов за нововиявленими обставинами має надати відповіді на такі питання: що є предметом перегляду, на яких підставах допускається перегляд, хто має право його ініціювати, який суд здійснює перегляд, в який строк допускається ініціювання перегляду, якими мають бути вимоги до заяви, за якою процедурою розглядається заява, яким може бути результат розгляду заяви та якими є правові наслідки того чи іншого результату. Нижче намагатимемось надати відповіді на кожне із цих питань.

Предмет перегляду. Враховуючи те, що у справах про адміністративні правопорушення може бути потерпілий (наприклад, за ст. 124 КУпАП), слід дійти висновку, що перегляду мають підлягати не лише постанови про накладення адміністративних стягнень чи застосування заходів впливу, а й постанови про закриття справи. Крім того, слід пам'ятати, що закриття справи можливе і тоді, коли діяння мало місце, але є або малозначним, або містить ознаки кримінального правопорушення; більше того, закриття можливе з нереабілітуючих підстав. Отже, всі постанови, передбачені ст. 284 КУпАП, мають бути предметом перегляду за нововиявленими обставинами.

Підстави перегляду слід визначати виходячи з визначення нововиявлених обставин як фактів, які не були і не могли бути відомі: 1) суду і 2) особі, яка звертається із заявою, на момент розгляду справи, і які впливають на результат вирішення справи. Одночасно на законодавчому рівні необхідно розмежувати нововиявлені (ті, що об'єктивно існували, але не були враховані через їх незнання) і нові (ті, що з'явилися пізніше) обставини.

Ініціатором перегляду, на думку автора, можуть бути лише сторона захисту і потерпілий (а також його законний представник, представник). Участь прокурора в розгляді справ є обмеженою наглядом за додержанням законів *при застосуванні* заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян (ч. 5 ст. 7 КУпАП) [4], тому прокурору слід надати право на ініціювання перегляду лише постанов про накладення адміністративних стягнень, передбачених ст.ст. 30-1 – 32-1 КУпАП.

Суб'єктом перегляду має бути суд, який першим допустив помилку через незнання про обставину, повідомлену в заяві (найчастіше – це саме суд першої інстанції). Склад суду має бути незмінним (оскільки суддя, який розглядав справу вперше, обізнаний про те, які факти він враховував, а про які факти йому не було відомо на час розгляду справи).

Строки ініціювання перегляду поділяються на поновлювані та присічні. Застосовуючи засаду, наведену в ч. 4 ст. 461 КПК України, слід не встановлювати присічний строк для подання тих заяв, які спрямовані на поліпшення становища особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. В той же час короткий строк притягнення до адміністративної відповідальності не дозволяє застосувати підхід, наведений у ч. 2 ст. 461 КПК України щодо заборони перегляду постанов про закриття справи поза межами строку притягнення до відповідальності. Так, підстава закриття справи (зокрема у справах про ДТП) має значення для цивільно-правових наслідків діяння. Тому якщо щодо винної особи була помилково закрита справа на підставі відсутності складу правопорушення, то потерпілому, в разі виявлення істотних для справи обставин, має бути забезпечена можливість перегляду такої постанови поза межами строків, визначених ст. 38 КУпАП. Тому запровадження в КУпАП *присічних* строків подання таких заяв не є виправданим. Що стосується *поновлюваного* строку подання заяв, то його належить визначити виходячи із загального тримісячного строку, визначеного в ч. 1 ст. 461 КПК України.

Вимоги до заяви мають враховувати особливості КУпАП щодо складу учасників провадження, а також відповідати сучасним вимогам до подання процесуальних документів.

Процедуру розгляду заяви слід поділити на п'ять стадій.

На першій стадії суд проводить перевірку дотримання вимог щодо форми і змісту заяви, дотримання строку її подання і вирішує питання про поновлення пропущеного строку, а також перевіряє повноваження представника чи захисника (якщо заява надійшла від нього). В разі порушень вимог щодо форми і змісту заяви суду слід надати повноваження залишати цю заяву без руху, встановлюючи строк для усунення недоліків, і повертати заяву в разі неусунення недоліків у визначений судом строк. Також суду слід надати повноваження відмовляти у відкритті провадження за нововиявленими обставинами в разі якщо: 1) заявнику відмовлено в поновленні пропущеного строку; 2) заявник не належить до осіб, які вправі подати таку заяву; 3) постанова, яку просить переглянути заявник, не належить до постанов, які можуть бути предметом перегляду, або не виносилася судом, або вже скасована; 4) заява тієї ж особи з тим же предметом і підставами вже була розглянута або було відмовлено у відкритті провадження за такою

заявою чи закрито провадження за нею. Слід передбачити, що надання оцінки фактам та їхньому значенню для розгляду справи – не здійснюється на стадії відкриття провадження.

На другій стадії суд проводить підготовку до розгляду заяви. З цією метою: здійснюється виклик в судове засідання заявника та інших учасників провадження, а також свідків (за необхідності), долучаються до справи письмові пояснення чи заперечення інших учасників провадження, витребовуються докази, що мають значення для встановлення фактів, повідомлених у заяві (за ініціативою учасника провадження чи за ініціативою суду), вирішуються відводи, заяви і клопотання.

На третій стадії суд розглядає заяву по суті. З цією метою суд має заслухати пояснення особи, яка звернулася із заявою, та інших учасників провадження, дослідити докази, подані на стадії перегляду постанови за нововиявленими обставинами, допитати свідків (за необхідності). Суд з'ясовує: які факти підтверджуються поданими доказами; чи існували ці факти на момент розгляду справи; чи було про ці факти відомо суду; чи було про ці факти відомо особі, яка звернулася із заявою; якщо про ці факти не було відомо особі – то чи могло бути особі відомо про них; чи є ці факти істотними для розгляду справи.

На четвертій стадії суд ухвалює постанову за результатами розгляду заяви. В цьому контексті слід зосередитися на *повноваженнях*, які слід надати суду за результатами розгляду таких заяв. Так, суд має ухвалити постанову про закриття провадження за нововиявленими обставинами, якщо: 1) особа, яка подала заяву, добровільно відмовилася від неї до закінчення розгляду заяви, усвідомлюючи правові наслідки відмови від заяви; 2) встановлено обставини, які є підставою для відмови у відкритті провадження. В усіх інших випадках суд має вирішити подану заяву по суті. При цьому суд має відмовити в задоволенні заяви, якщо: 1) заявником в заяві лише оспорується оцінка фактів і наводиться будь-яких фактів; 2) фактичні обставини, повідомлені в заяві, судом не встановлені або твердження заявника є недостовірними; 3) повідомлені в заяві обставини не існували на час розгляду справи; 4) про факти, повідомлені в заяві, було відомо суду на час розгляду справи і суд враховував їх при винесенні постанови; 5) про факти, повідомлені в заяві, було відомо заявнику або за всіма обставинами мало бути йому відомо на час розгляду справи; 6) повідомлені заявником факти не впливають на результат розгляду справи.

У випадку, якщо повідомлені заявником факти, встановлені судом, підпадають під визначення нововиявлених обставин, суд має задовольнити подану заяву повністю чи частково. При цьому суд в обов'язковому порядку скасовує постанову, яка була предметом

перегляду. Скасовуючи постанову, суд має одночасно (не розпочинаючи новий розгляд справи) вирішити справу про адміністративне правопорушення по суті, користуючись повноваженнями суду тієї інстанції, до якої надійшла заява. Необхідно передбачити принцип заборони повороту до гіршого: за результатами розгляду заяви не допускається погіршення становища особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, якщо заява подана цією особою.

П'ятою (факультативною) стадією є оскарження остаточної постанови, прийнятої за заявою про перегляд за нововиявленими обставинами. Таке оскарження має здійснюватися в апеляційному порядку. Слід передбачити можливість оскарження таких постанов: про повернення заяви, про відмову у відкритті провадження, про закриття провадження за нововиявленими обставинами, а також про повне чи часткове задоволення заяви чи про відмову в її задоволенні.

Наслідки розгляду заяви мають залежати від результату її розгляду, а також від стану виконання тієї постанови, яка була предметом перегляду. Так, якщо згідно зі скасованою постановою було накладено адміністративне стягнення або застосовано заходи впливу – то подальше виконання цього стягнення (заходу) припиняється, особі повертаються всі стягнуті з неї суми (штрафу, судового збору), повертаються вилучені (конфісковані) речі (за можливості їх повернути), а також особа отримує право на відшкодування за рахунок держави шкоди, заподіяної безпідставним застосуванням адміністративного стягнення (заходів впливу).

Висновки. Обгрунтовано потребу запровадження в КУпАП інституту перегляду постанов судів за нововиявленими обставинами та запропоновано концепцію змін адміністративно-деліктного законодавства. Пропонується закріпити на законодавчому рівні право сторони захисту, потерпілого, а у виняткових випадках – прокурора – ініціювати перегляд за нововиявленими обставинами остаточної постанови у справі про адміністративне правопорушення, яка набрала законної сили. Пропонується встановлювати лише поновлювані строки подання таких заяв і не встановлювати граничних присічних строків. Процедuru розгляду цих заяв пропонується поділити на п'ять послідовних стадій: відкриття провадження, підготовка заяви до розгляду, розгляд заяви, ухвалення постанови, її оскарження. При встановленні цієї процедури слід втілити принципи правової визначеності, заборони подвійної відповідальності, заборони повороту до гіршого.

Література:

1. «Кодекс України про адміністративні правопорушення потребує негайного перегляду»: позиція Комітету Асоціації правників України з конституційного права, адміністративного права та прав людини. URL: <https://uba.ua/eng/news/7704>.

2. Постанова Немирівського районного суду Вінницької області від 07 жовтня 2022 року у справі № 930/1699/22 про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 3 ст. 172-20 КУпАП. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/106673944>.

3. Постанова Сквирського районного суду Київської області від 31 січня 2022 року у справі № 376/2004/21 про адміністративне правопорушення, передбачене ч. 1 ст. 130 КУпАП. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117821875>.

4. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-374-6-73>

ДОСВІД РОЗБУДОВИ СИСТЕМИ ПЕРЕХОДУ ВІД ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ДО ЦИВІЛЬНОГО ЖИТТЯ В ОКРЕМИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Москвич В.С.

*здобувач Закладу вищої освіти
«Міжнародний університет бізнесу і права»
м. Херсон, Україна*

Перехід від військової служби до цивільного життя передбачає орієнтування ветеранів війни в новому досвіді. Для України проблема розбудови цієї системи постала ще у 2014 році, втім повномасштабне вторгнення актуалізувало цю потребу. На цей час розроблено проєкт Стратегії переходу від військової служби до цивільного життя, а також Операційний план заходів до нього. Перед впровадженням означеної системи слід детально вивчити відповідний зарубіжний досвід, що дасть змогу уникнути помилок, і навпаки імплементувати тільки позитивні практики реінтеграції ветеранів війни. Отже, пропонуємо звернути увагу на досвід окремих європейських держав в цій сфері.

Досвід Німеччини.